

PL ISSN 0029-8514

POLSKA AKADEMIA NAUK • INSTYTUT HISTORII

ODRODZENIE I REFORMACJA W POLSCE

TOM XLIII

Semper

www.rcin.org.pl

POLSKA AKADEMIA NAUK
INSTYTUT HISTORII

ODRODZENIE I REFORMACJA W POLSCE

TOM XLIII

WYDAWNICTWO NAUKOWE *Semper*
WARSZAWA 1999

KOMITET REDAKCYJNY

Juliusz DOMAŃSKI (Warszawa), Czesław HERNAS (Wrocław),
Adam MANIKOWSKI (Warszawa),
Jan MIERNOWSKI (Madison, Wisc.–Warszawa),
Jan PIROŻYŃSKI (Kraków), Piotr SALWA (Warszawa),
Lech SZCZUCKI (Warszawa) — zastępca redaktora,
Janusz TAZBIR (Warszawa) — redaktor,
Andrzej WYCZAŃSKI (Warszawa)

Adres redakcji: Pałac Kultury i Nauki, pok. 2606,
00-901 Warszawa

© Copyright by Polska Akademia Nauk — Instytut Historii
and Wydawnictwo Naukowe *Semper*, Warszawa 1999

© All rights reserved.

No part of this publication may be reproduced,
stored in a retrieval system, or transmitted,
in any form of by any means
without the prior permission of the publishers,
Instytut Historii PAN and Wydawnictwo Naukowe *Semper*

© Wszelkie prawa zastrzeżone.

Przedruk lub odtwarzanie fragmentów tej publikacji
w mediach każdego rodzaju wymaga pisemnego zezwolenia
Instytutu Historii PAN i Wydawnictwa Naukowego *Semper*

PL ISSN 0029-8514

WYDAWNICTWO NAUKOWE *Semper*

ul. Bednarska 20A, 00-321 Warszawa
tel./fax: (48) (22) 828 49 73
e-mail: semper@rubikon.net.pl
Internet: <http://WWW.rubikon.net.pl/semper/>

SPIS TREŚCI

Od redakcji	6
-----------------------	---

ARTYKUŁY i ROZPRAWY

<i>Juliusz Domański</i> (Warszawa), Czym były studia humanitatis? Leonarda Bruniego <i>De studiis et litteris</i> (1422–1425)	7
<i>Małgorzata Grzegorzewska</i> (Warszawa), W obronie własnej. O strategiach przekonywania i polityce zwodzenia w wykładach renesansowej retoryki i poetyki (<i>The Arte of Rhetorique</i> Thomasa Wilsona i <i>The Art of Poetry</i> Georga Puttenham)	29
<i>Albert Gorzkowski</i> (Kraków), <i>De profundis clamavi</i> ... Uwagi o renesansowych przekładach Psalmu 129 (130)	47
<i>Paweł Fijałkowski</i> (Sochaczew), Wątki polskie w działalności duszpasterskiej i twórczości literackiej Walerego Herbergera	57
<i>Wojciech Tygielski</i> (Warszawa), Marszałka Mikołaja Wolskiego poselstwo do Rzymu (1609–1610)	73
<i>Kazimierz Bem</i> (Łódź), Zarys dziejów zboru ewangelicko–reformowanego w Piaskach Luterskich (Wielkich) koło Lublina 1563–1649–1849	85
<i>Jadwiga Miszalska</i> (Kraków), Wenecki libertynizm w siedemnastowiecznej Polsce. O przekładzie romansu <i>Adamo</i> G. F. Loredana	99
<i>Stanisław Salmonowicz</i> (Toruń), Języki kultury i życia codziennego w Toruniu w XVII–XVIII wieku	115

MATERIAŁY

<i>Joanna Pietrzak-Thébault</i> (Lyon), Vavassore — rodzina wydawców weneckich XVI w. w służbie idei czy pragmatyzmu?	125
<i>Zdzisław Pietrzyk</i> (Kraków), Sztambuchy jako źródło do peregrynacji studenckich na przykładzie Polaków studiujących w Strasburgu . . .	139

Teresa Chynczewska-Hennel (Warszawa), Mario Filonardi — nuncjusz Stolicy Apostolskiej w Rzeczypospolitej w latach 1636–1643. Rys biograficzny 151

PRZEKŁADY Z JEZYKÓW KLASYCZNYCH

Leonarda Bruniego *O studiowaniu nauk i literaturze*, przełożyła *Magdalena Klimeczuk* (Warszawa) 163

Erazma z Rotterdamu *Pochwała medycyny*, przełożyła *Agnieszka Radomska* (Warszawa) 177

SYLWETKI UCZONYCH

Lech Szczucki (Warszawa), Stanisław Kot 195

PRZEGLĄDY, RECENZJE, NOTY

Marceli Kosman (Poznań), Jezuitów polskich obraz własny. Badania ostatniego stulecia 213

Opere letterarie e politiche di Leonardo Bruni (*Włodzimierz Olszaniec*) 229

Nauczanie w dawnych wiekach. Edukacja w średniowieczu i u progu ery nowożytnej (*Marceli Kosman*) 230

Der polnische Humanismus und die europäischen Sodalitäten. Akten der polnische-deutschen Symposions (*Marceli Kosman*) 232

Centuriae Latinae. Cent une figures humanistes de la Renaissance aux Lumières offertes à Jacques Chomarar (*Lech Szczucki*) 233

Jan Miernowski, Le Dieu Néant. Théologies négatives à l'aube des temps modernes (*Danilo Facca*) 234

Bibliotheken und Bucher im Zeitalter der Renaissance (*Bogumiła Kosmanowa*) 237

Maria Bogucka, Białogłowa w dawnej Polsce. Kobieta w społeczeństwie polskim XVI–XVIII w. na tle porównawczym (*Jan Prozyński*) 238

Janusz Tondel, Eruditio et prudentia. Die Schloßbibliothek Herzog Albrechts von Preußen (*Marceli Kosman*) 241

Roman T. Marchwiński, Geografia Polski Marcina Kromera (*Andrzej Wyczański*) 242

Raymund Wilhelm, Italienische Flugschriften des Cinquecento (1500–1550). Gattungsgeschichte und Sprachgeschichte (*Piotr Salwa*) 244

Marek Ferenc, Dwór Zygmunta Augusta. Organizacja i ludzie (*Halina Kowalska*) 247

Włochy a Polska — wzajemne spojrzenia. Księga referatów międzynarodowej sesji naukowej w Uniwersytecie Łódzkim (*Piotr Salwa*) 251

Béatrice Nicollier-De Weck, Hubert Languet (1518–1581). Un réseau politique international de Melanchthon à Guillaume d'Orange (*Lech Szczucki*) 253

Kiril Petkov, Infidelis, Turks, and Women: The South Slavs in the German Mind (<i>Andrzej Dzlubiński</i>)	255
Gigliola Fragnito, La Bibbia al rogo. La censura ecclesiastica e i volgarizzamenti della Scrittura (1471–1605) (<i>Lech Szczucki</i>)	259
Edmund Kizik, Śmierć w mieście hanzeatyckim w XVI–XVIII wieku. Studium z nowożytnej kultury funeralnej (<i>Andrzej Karpiński</i>)	259
Janusz K. Goliński, Okolice trwogi. Lęk w literaturze i kulturze dawnej Polski (<i>Marceli Kosman</i>)	263
Akta synodów różnowierczych w Polsce. Tom IV (Wielkopolska 1569–1632) (<i>Halina Kowalska</i>)	264
Acta Comeniana, 12 (XXXVI) (<i>Danilo Facca</i>)	269
Zaporożke Kozactvo v Ukrainśkij istorii, kulturi ta nacinalnij samosvidomosti; Kozacki Siči (narisi z istorii ukraińśkogo kozactva XVI–XIX st.) (<i>Teresa Chynczewska–Hennel</i>)	271
Peter G. Bietenholz, Daniel Zwicker 1612–1678. Peace, tolerance and God the one and only (<i>Lech Szczucki</i>)	274

KRONIKA

Sprawozdanie z konferencji „Społeczeństwo i państwo polskie od XV do XIX wieku. Mity i stereotypy” (<i>Teresa Chynczewska–Hennel</i>)	277
Otwarcie rzymskiego archiwum św. Oficjum (<i>Lech Szczucki</i>)	279

OD REDAKCJI

Niniejszy tom „Odrodzenia i Reformacji w Polsce” ukazuje się w nieco zmienionym układzie, jako że wprowadzamy nowy dział: „Przekłady z języków klasycznych”. Potrzeba wprowadzenia takiego działu rysowała się już od pewnego czasu ze względu na skromną — delikatnie mówiąc — znajomość języków klasycznych nie tylko zresztą wśród studentów, lecz również i u części pracowników naukowych. Sądzimy więc, że systematyczne ogłaszanie przyswojonych polszczyźnie niewielkich — ale ważnych — tekstów renesansowych czy reformacyjnych będzie pożyteczne, przede wszystkim w dydaktyce uniwersyteckiej.

Redakcja z dużą satysfakcją odnotowuje napływ nowych współpracowników, który to fakt wiąże się z rozszerzeniem profilu tematycznego naszego rocznika. Z myślą też głównie o nich zamieszczamy — poczynając od 1997 r. — przy końcu każdego tomu *Zasady przygotowania artykułów do druku w „Odrodzeniu i Reformacji w Polsce”*. Trzeba jednak stwierdzić, że *Zasady* te nie są często respektowane, prosimy więc wszystkich naszych autorów, by się z nimi dokładnie zapoznali (zamieszczamy je na końcu tomu). Zwracamy szczególną uwagę na p. 11, który od przyszedłego roku mamy zamiar ściśle egzekwować: **Teksty, które nie będą odpowiadały powyższym zasadom, zostaną zwrócone autorom.**

Zasady przygotowania artykułów do druku w «Odrodzeniu i Reformacji w Polsce»

Uwagi ogólne:

1. Prosimy unikać, jeśli to możliwe, znaków lub liter akcentowanych nie występujących we współczesnych językach europejskich.
2. Akceptujemy odbitki fotograficzne na cienkim, błyszczącym, gładkim papierze (ewentualnie pozytyw w stopniach szarości w skali 1:1).
3. Rysunki kreskowe prosimy przygotowywać tuszem na kalce lub białym kartonie. Akceptujemy też dobrej jakości odbitki kserograficzne.
4. Nietypowe znaki lub napisy (np. frazy z „piętrowymi” akcentami) prosimy rysować tuszem na kalce — będą skanowane jako ilustracje.
5. Przypisy należy numerować w ciągu.
6. Tytuły dzieł obcych i miejsce ich wydania należy podawać w wersji oryginalnej.
7. Cytowane w przypisach dzieła należy podawać — za pierwszym razem — w pełnym zapisie bibliograficznym w sposób następujący: pierwsza litera imienia autora—kropka, nazwisko—przecinek, tytuł dzieła—przecinek, miejsce i rok wydania—przecinek, strona—kropka. Przykłady:

H. Barycz, Historia Uniwersytetu Jagiellońskiego w epoce humanizmu, Kraków 1935, s. 15.

S. Kot, Jana Kochanowskiego podróże i studia zagraniczne, w: Id., Polska złotego wieku a Europa. Studia i szkice, Warszawa 1987, s. 216–217.

A. Brückner, O różnowerstwie polskim słów kilka, „Reformacja w Polsce”, I, 1921, s. 1–14.

Przykłady cytowania źródeł rękopiśmiennych

Wiedeń, Haus-, Hof- und Staatsarchiv, Polen 13, fasc. 9, k. 19–20v.

Kraków, Biblioteka Czartoryskich, rkps 1403, k. 15.

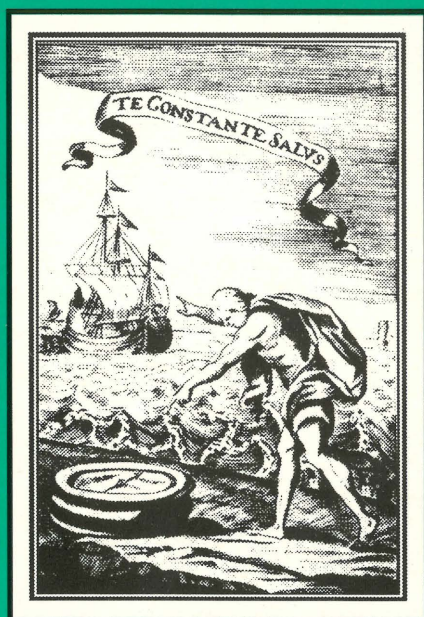
8. Przy podawaniu dat nazwy miesięcy należy pisać słowami.
9. Należy stosować skróty: op. cit., ibidem, id. (=idem), ead. (=eadem), oprac., wyd., red.
10. Recenzja powinna zawierać dokładny opis bibliograficzny omawianej książki (z podaniem liczby stron).
11. Teksty, które nie będą odpowiadały w.w. zasadom, zostaną zwrócone autorom.

W przypadku artykułu pisanego na komputerze prosimy o przestrzeganie następujących reguł:

- a) tekst, tytuły i śródtytuły należy wyrównywać do lewej, nie stosować żadnych przeniesień ani wcięć akapitowych (akapity dobrze jest zaznaczać podwójnym wciśnięciem klawisza <enter>); tzw. formatowanie w edytorze jest zbędne i może być źródłem błędów w trakcie konwersji;
- b) litery (znaki) specjalne lub takie, których autor nie może uzyskać w danym edytorze, prosimy jednoznacznie kodować unikalnymi dla danego tekstu znakami (lub ich grupami) i załączyć legendę, na przykład:

oznaczenie	co oznacza
\$\$	è
&&	∅
%%	∞

- c) przypisy — niezależnie od tego, czy są włamane pod tekstem, czy nie — prosimy dodatkowo skopiować do oddzielnego pliku;
- d) prosimy nie stosować żadnych dodatkowych spacji (np. w celu spacjiowania tekstu); prosimy też sprawdzić, czy są w tekście podwójne spacje i je usunąć; z drugiej strony należy pamiętać, że pisownia polska w zasadzie (poza wyjątkami w rodzaju: m.in.) nie dopuszcza braku spacji po znaku przestankowym (błędne są więc np. zapisy: J.A.<spacja>Cooper, J.A.Cooper, poprawny zaś: J.<spacja>A.<spacja>Cooper);
- e) akceptowane są następujące wyróżnienia w tekście z większości edytorów: kursywa, pogrubienie, frakcje dolna i górna;
- f) przed nagraniem artykułu oraz jego zapasowej kopii (pod inną nazwą) należy sprawdzić dyskietkę pod kątem technicznym (scandisk, NDD itp.) i antywirusowym; akceptujemy popularne programy pakujące (np. ARJ);
- g) akceptujemy ilustracje w popularnych formatach (np. TIFF);
- h) nazwę i wersję edytora oraz dane o formacie ilustracji prosimy umieścić na etykiecie dyskietki.

WYDAWNICTWO NAUKOWE
Semper